

CREAȚIA ARTISTICĂ A LUI VASILE VASILACHE ÎN VIZIUNEA CRITICII LITERARE DE LIMBĂ RUSĂ

Constantin DOBROVOLSCHI, Ana GHILAȘ

Catedra Literatură Română și Teorie Literară

Dans cet article on aborde le problème de la réception du texte littéraire dans la perspective du contexte et du cotexte (Paul Cornea). Les auteurs s'axent sur la prose de V. Vasilache, réceptée par la critique littéraire russe, une critique qui a favorablement apprécié la valeur des oeuvres de l'écrivain moldave qui, dans les années 70 du XXe siècle fut obligé par les circonstances de publier ses oeuvres en russe à Moscou, pendant que la critique officielle moldave blâmait le modernisme et l'originalité des oeuvres de l'auteur.

Discursul critic presupune, în esență, asumarea unui act de conștiință, care este opera, iar demersul criticului modern poate fi privit ca un text sau ca un semn complex în care semnificativului îi corespund mai multe semnificate. Scopul fundamental al demersului critic nu este simpla cunoaștere sau decodare a textului, ci asumarea operei, reproducerea conștiinței care a creat-o, iar uneori și a celei care a apreciat-o într-un anume timp și spațiu. În acest sens, teoria receptării a lui Hans Robert Jauss [1] devine perspectivă de cunoaștere a ceea ce a presupus "orizontul de așteptare" al receptorului în perioada apariției textului artistic și, pe de altă parte, care a fost, de facto, atitudinea criticii la întâlnirea cu un nou cod estetic. Proza lui Vasile Vasilache este un exemplu elocvent în acest context, ea implicând o revizuire radicală a "orizontului de așteptare" pe care, cu regret, critica literară oficială din Moldova (în special în anii 60-70 sec.XX) tindea să-l modifice în defavoarea operei și a autorului. La momentul apariției celei de-a doua părți a romanului *Povestea cu cocoșul roșu*, precum și a altor lucrări ale sale, traduse în limba rusă, proza lui Vasilache a beneficiat și de alte interpretări decât cele oficiale.

Bibliografia articolelor critice și studiilor istorico-literare în limba rusă despre creația lui V.Vasilache este relativ impunătoare, în comparație cu alți scriitori contemporani din Moldova. Această listă de publicații cuprinde recenzii, articole, prefețe, postfețe etc. O lucrare importantă, care însumează o bună parte din aceste publicații, este studiul asupra creației literare a lui V.Vasilache semnat de Ion Ciocanu *Rigorile și splendorile prozei "rurale"*, apărută în anul 2000, singura investigație monografică până în prezent despre Vasilache-scriitorul. Asupra acestei lucrări, unul dintre autorii prezentului articol și-a expus opiniile în recenzia *Reflecții asupra unui studiu despre activitatea literară a lui V.Vasilache* [2].

În cele ce urmează, ne propunem să relevăm modul de receptare a operei lui Vasile Vasilache de către critica literară de limbă rusă, considerând că aceasta ar constitui o contribuție la aprecierea și receptarea adecvată a creației scriitorului și un suport pentru cei ce se interesează de activitatea sa literară.

Pentru prima dată, romanul *Povestea cu cocoșul roșu* apare în traducere rusă în anul 1968, în revista *Drujba narodov* (ce se edita la Moscova), nr.7. Au urmat apoi ediții aparte, ce includeau și alte proze ale autorului, apărute la editurile *Sovietski pisatel*, *Hudojestvennaia literatura*, *Izvestia*, *Molodaia gvardia*. Dintre aceste volume, editate în anii 1981, 1984, 1987, 1989 (pe lângă altele apărute la Chișinău în limba rusă – *Pastorali s lebedem*, 1983), menționăm, în special, cărțile *Alba, otcinka moia* (1987), cu o postfață de Valerii Lâsenko; *Pastorali s lebedem* (1989), prefațată de Valentin Kurbatov. De asemenea, au mai apărut proze ale lui V.Vasilache în culegeri colective (în l.rusă) ale scriitorilor moldoveni.

De altfel, când autorul nu a mai putut edita în Moldova, din considerente extraliterare – ideologice, el și-a tipărit partea a doua a romanului *Povestea cu cocoșul roșu* la Moscova (la Chișinău a apărut doar varianta de revistă, în *Nistru*, 1971, nr.11,12). Astfel că, în varianta finală, romanul apare în limba rusă, cu titlul *Skazka pro belogo bâcika i serogo pudelea*. Prima parte: *Skazka pro belogo bâcika*; partea a doua: *Gorlița i pudeli (Povestea despre boușul alb; Turturica și pudelul)*. Având la dispoziție textul integral al romanului, critica literară era în măsură să determine mai clar, fără influențe ideologice și subiective, conceptul artistic al autorului, originalitatea viziunii sale asupra lumii și a romanescului, într-un cuvânt, noul idiolect estetic [3]. Or, pentru un bun contact între cititor și textul artistic, de cele mai multe ori, a fost necesară o extindere a "orizontului de așteptare" prin asimilarea unor elemente date, idei din cultura mai veche sau mai nouă a umanității. Romanul lui Vasilache venea, la acea perioadă, cu asemenea perspective ample asupra realității.

La discuția culegerii de povestiri ale autorilor din Moldova (*Moldavskaia povesti*, Moscova), criticul literar Ala Marcenko menționa că partea a doua a romanului *Povestea...*, intitulată *Pudetul și turturica*, “este cea mai importantă operă a lui Vasilache, nu întâmplător el a tradus-o singur și, după mine, în mod strălucit” [4]. Cercetătorilor creației lui V.Vasilache le revine misiunea și obligația de a se edifica asupra acestei afirmații. Or, se știe că partea a doua a *Poveștii* ... a fost considerată la noi drept o nereușită, la drept vorbind, fără a fi profund și argumentat investigată. Amintim că în volumele rusești ale autorului este publicat și romanul *Pastorală cu lebedă* (*Pastorali s lebedem*), needitat în limba română la Chișinău.

Despre scriitorul moldovean, despre opera lui în ansamblu sau despre anumite lucrări în parte și-au exprimat opiniile în presa literară de limbă rusă Al.Gorlovski, V.Kurbatov, G.Levinson, V.Lâsenko, A.Ninov, E.Poleakova, V.Runin, G.Kalașnikov, Iu.Surovțev, Iu.Kojevnikov ș.a. În publicațiile moscovite s-au propunat despre Vasilache-scriitorul confracții de condei din Moldova – I.C.Ciobanu, I.Druță – și din fostele republici unionale – Ș.Umerov, N.Djusoiti. Articolele, recenziile, luările de atitudine față de anumite probleme legate de creația autorului *Poveștii cu cocoșul roșu* au apărut în revistele: *Drujba narodov*, *Literaturnoe obozrenie*, *Voprosi literaturî*, *Novai mir*, *Literaturnaia gazeta*, retipărite apoi de publicațiile chișinăuene *Codri* și *Nistru*, sau reluate ca prefete ori postfete la cărțile lui V.Vasilache în limba rusă.

Literatura din Moldova, în genere, și creația lui V.Vasilache, în special, constituie obiectul articolelor din culegerea colectivă *Frați întru condei* (*Bratia po peru*), apărută la Chișinău în anul 1989, la editura Literatura artistică, cu subtitlul *Scriitorii moldoveni în contextul literar unional*. Volumul e alcătuit din trei compartimente ce conțin grupaje de materiale în care sunt expuse puncte de vedere asupra dezvoltării prozei, poeziei, literaturii pentru copii din Moldova, autorii vizati fiind I.Druță, V.Vasilache, I.C.Ciobanu, G.Meniuc, A.Busuioac, Gr.Vieru, P.Boțu, S.Vangheli ș.a., fiecărui scriitor fiindu-i consacrate câteva articole (I.Druță – 4; V.Vasilache – 4; Gr.Vieru – 5; S.Vangheli – 4 s.a.). În adnotarea la volum citim: “Culegerea «*Frați întru condei*» include articole critice despre literatura moldovenească, scrise de criticii și scriitorii din diferite colțuri ale țării noastre [URSS – n.n.]. În ea este prezentată creația scriitorilor reprezentativi din republică: I.Druță, V.Vasilache, Gr.Vieru, S.Vangheli ș.a.”

O altă apariție editorială despre autorii moldoveni a fost cea semnată de Alexandr Gorlovski – *Moldavskie vstreci* (*Întâlniri din Moldova*), apărută la Chișinău, la editura Literatura artistică, în anul 1990. Aici, pe lângă articole despre Samson Șleahu, Ana Lupan, Andrei Lupan, Pavel Boțu, sunt incluse și trei studii despre creația lui V.Vasilache, apărute anterior. “În carte, se menționează în nota la ediție, sunt abordate probleme generale, specifice pentru toate literaturile frățești; literatura moldovenească este privită în context unional” [5]. De fapt, literaturile unionale prezentate într-o asemenea postură au avut de câștigat în urma unor atare analize critice. În acest sens, proiectarea creației lui V.Vasilache pe fundalul literaturilor din URSS făcea dovada recunoașterii sale drept scriitor de primă mărime, de unde și atenția criticii literare față de opera lui, preocuparea de a-i traduce slova plină de tâlc, expresivă și poetică, de a o face cunoscută și vorbitorilor de alte limbi. Semnificația acestor acte sporește cu atât mai mult, cu cât în republică, la începutul anilor 70 secolul trecut, se manifesta o atitudine dezaprobatore, neîntemeiată, ignorantă, greșită față de unul dintre scriitorii cei mai dăruți cu har și față de creația sa.

Unul dintre primele ecouri critice, poate chiar primul atestat în bibliografia la opera lui V.Vasilache, a fost recenzia lui G.Levinson *Poveste pentru cei maturi* (*Skazka dlea vzroslih*), publicată în revista *Drujba narodov*, nr.5 din 1966. Însă cele mai multe publicații critice la scrierile lui V.Vasilache în presa rusă și unională au apărut în anii 80. Ele vin să confirme și să dezvolte ideile și opiniile despre creația prozatorului, exprimate de cercetătorii și criticii moldoveni V.Coroban, M.Cimpoi, N.Bilețchi, A.Gavrilov, H.Corbu, M.Dolgan, A.Hropotinschi, iar mai târziu T.Melnic, A.Burlacu, A.Bantoș, subsemnații, ca și păreri și aprecierile scriitorilor G.Meniuc, I.C.Ciobanu, I.Druță, A.Busuioac, Gh.Vodă, Ia.Burghiu ș.a. De asemenea, la recunoașterea și propagarea literaturii moldovenești în spațiul multinațional al ex-Uniunii Sovietice au contribuit și unii autori moldoveni, publicând studii și articole în limba rusă. Amintim doar monografia lui V.Coroban despre romanul moldovenesc contemporan, volumul lui N.Bilețchi despre dramaturgia moldovenească, publicațiile lui M.Cimpoi, S.Cibotaru ș.a., editate la Moscova și Chișinău.

Prin ce se impune, în esență, critica literară de limbă rusă în aprecierea creației lui Vasile Vasilache? Ce aspecte, ce trăsături specifice ale talentului, stilului scriitorului sau ale mesajului artistic al textelor sale au atras atenția? Publicațiile respective, după cum s-a menționat mai sus, aprofundează, consolidează tezele, considerațiile criticilor și cercetătorilor din republică despre opera scriitorului, lărgindu-i aria de răspândire și contribuind, astfel, la propagarea și popularizarea ei mai largă în rândurile cititorilor.

Opiniile critice selectate de noi și expuse rezumativ în continuare exprimă, în mod obiectiv și adecvat, semnificația ideatică-artistică și social-umană a operei lui V.Vasilache, precum și specificitatea talentului și stilului său poetic. O primă observație și apreciere adecvată (spre deosebire de critica oficială de la Chișinău) este talentul artistic autentic al autorului. Proza lui Vasilache, remarcă, de exemplu, V.Lâsenko, “*este creată parcă cu un singur scop: de a nu se asemana cu tot ce există în literatură*” [e vorba de literatura sovietică din acel timp – n.n.] [6]. De aceeași părere este și Alexandr Gorlovski care susține că prozatorul Vasilache și opera sa “*reprezintă un fenomen incontestabil nu numai în literatura moldovenească, dar și în întreaga literatură sovietică (...). Scriitor național căruia i-a reușit să demonstreze frumusețea poporului său și să-l înălțe la nivel universal*”, el rămâne un “*(...) scriitor vădit contemporan și extrem de social*” [7]. La Vasilache, observa confratele de condei Șamil Umerov, “*atestăm artisticitatea în forma ei cea mai firească, mai veritabilă*” [8], el fiind, în accepția lui Ghenadii Kolesnikov, un “*prozator talentat și captivant*” [9].

O trăsătură distinctivă a stilului său îl constituie utilizarea mijloacelor artistice convenționale, în special a alegoriei, care, pe parcurs, ia forma parabolei. De aici și structura stratificată a discursului narativ: un plan de suprafață și mai multe planuri de adâncime (de profunzime), fapt ce reclamă inteligență și anumite dexterități artistice, pentru a sesiza, a pătrunde sensul, de cele mai dese ori ascuns, al celor istorisite. În consecință, textul lui V.Vasilache este complicat (și complex) ca mesaj artistic și ca formă, expresie, și, pentru a-l înțelege, a-l asimila, trebuie să-i descoperi sensurile adânci. E un stil care mai mult sugerează decât comunică direct. Acest specific al scrisului lui V.Vasilache l-au observat mulți dintre cunoscătorii operei sale. Unul din primii care le-au apreciat obiectiv a fost criticul G.Levinson care scria în 1966, anul apariției în limba română a ediției aparte a romanului *Povestea ...*: “*Înseamnă că e roman despre tăușă? Nu trebuie să ne grăbim, trebuie să citim romanul până la sfârșit, să citim cu luare aminte, urmărind cu atenție gândul autorului*”. Da, ar fi o eroare să vedem în acest discurs narativ doar “*stratul de suprafață*”, numai ceea ce apare la prima vedere, neîncercând a privi în adâncul ei [în profunzime]”. “*Romanul lui Vasile Vasilache face parte din acele opere de artă ce lasă urme în suflet. Vrei să-l recitești încă și încă o dată, descoperindu-i tot noi și noi culori și nuanțe*” [10]. Continuând ideile de mai sus, un alt critic, Valentin Kurbatov, atrăgea atenția asupra faptului că poveștile și pastoralele lui Vasilache sunt vesele și șirete, și adesea morala, ca și în poantele unor basme, e ascunsă după zeflemeaua și flecăreala veselă a vorbitorilor, tot felul de minciunoși, lăudăroși; dar, cu toată ironizarea situațiilor, morala lor nu cedează cu nimic din învățăturile strămoșilor. Stilul acesta se manifestă și în partea a doua a *Poveștii ... – Turturica și pudelul sur*, în care totul este tănuț, imperceptibil [11]. Și scriitorul I.C.Ciobanu menționa în *Literaturnaia gazeta* din 9 august 1966 că V.Vasilache a scris o poveste, care nicidecum nu e poveste.

Ne-am convins că, în anii 70, unii critici literari din Moldova n-au pătruns semnificațiile adânci ale romanului, mai ales ale părții a doua a acestuia – *Turturica și pudelul sur* și, respectiv, nu au apreciat sau nu au fost în stare să-l aprecieze de pe alte poziții, cele estetice, la justa lui valoare. Conștiința receptoare, în acest sens, intră într-un dialog conflictual cu valorile noi, privite din perspectiva celor tradiționale. În orice caz, repetăm că afirmațiile unor autori cum că partea a doua a *Poveștii ...* este totuși o realizare artistică, demnă de a fi luată în seamă, rămâne a fi o problemă deschisă, ceea ce presupune noi analize, interpretări și, evident, meditații profunde asupra textului.

Pornind de la constatările de mai sus, vom evidenția, în cele ce urmează, unele aprecieri, viziuni asupra operei lui V.Vasilache, expuse de critica rusă.

Deopotrivă cu autorii moldoveni, criticii ruși au sesizat just conceptul artistic al romanului *Povestea cu cocoșul roșu*, apreciind-o drept o narațiune în care realul se împletește cu imaginarul și, respectiv, existența a două planuri: real, obiectiv și alegoric, fabulos. Personajele Serafim și Anghel, scrie G.Levinson, citat mai sus, întruchipează două principii opuse. Aceste figuri sunt, într-o măsură oarecare, convenționale, iar romanul poate fi perceput ca o alegorie, ca un roman-parabolă, roman-poveste. Scriitorul, care trăiește aceeași viață cu poporul său, afirmă alt autor – V.Kurbatov, “*... poate îmbina realitatea cu imaginația, adevărul de azi cu povestea veșnică, pentru că în conștiința autentică a neamului viața și miracolul se împletesc în așa fel, încât nu poți găsi hotarul dintre ele*” [12].

Romanul *Povestea...* este unul modern, deși la temelia conceptului și modalității artistice stă modelul creației populare orale – povestea, fapt indicat și în titlul cărții. În genere, influența folclorului asupra lui V.Vasilache este evidentă și recunoscută de literatura de specialitate. Aici par a fi binevenite mărturisirile scriitorului columbian Gabriel Garcia Marquez, autorul capodoperei *Un veac de singurătate* numit de critică și roman-mit, roman-epopee, epopee modernă. Adept al metodei artistice numite “realism fantastic”, scriito-

rul recunoștea: “*Eu am înțeles că mitologia populară intră în realitatea obiectivă, acestea sunt credințele poporului, poveștile lui, care nu se nasc din nimic, ci, create de el, ele sunt istoria lui, viața lui cotidiană, sunt participante și la victoriile lui, și la înfrângerile lui*” [13].

Povestea... lui V.Vasilache, în opinia lui V.Kurbatov, este “*un roman subtil, inteligent*”, iar autorul lui – “*un artist înțelept*”, ale cărui cărți sunt pline de viață, pătrunse de rațiune și de o “*ironie inteligentă*” [14]. De fapt, scrierile lui Vasilache vin să confirme convingerea lui H.de Balzac: “*Întâi de toate, scopul unei cărți este să te faci să gândești*”.

Specificând formula artistică și determinând semnificația ideatică-estetică a romanului lui Vasilache, un alt critic literar, A.Gorlovski sublinia: “*Poanta unei povești, care din copilărie părea un simbol al inocenței și, dacă vrei, al naivității și primitivismului, a devenit o profundă parabolă filosofică despre necesitatea “inutilității” și “a lipsei de spirit practic”, despre semnificația morală a frumuseții și inocenței*” [15]. Concluzionăm opiniile despre romanul *Povestea...* cu afirmația lansată de cercetătorul literar Iurii Kojevnikov (într-un articol din ziarul *Literatura și Arta*, 4 mai 1989), conform căreia romanul lui V.Vasilache “*ar putea avea o rezonanță deosebită în oricare din țările Europei*”. În acest context, se impune și aprecierea romanului *Povestea...* de către cercetătorul român Petru Creția care și-a intitulat articolul *O contribuție importantă a prozei moldovenești la cultura națională* [16].

Celelalte scrieri ale lui V.Vasilache, de asemenea, au avut parte de estimări adecvate și competente. Astfel, romanul *Pastorali s lebedem*, scris în limba rusă, are varianta română, completată, definitivată, perfecționată în nuvela cu alt titlu – *Izvodul zilei a patra*, lucrare înalt apreciată într-un studiu de A.Hropotinschi (scriere asupra căreia intenționăm să ne pronunțăm și noi într-un articol aparte). Despre istoria creării acestui roman a scris și A.Gorlovski în articolul *Transformarea (Preobrajenie)* – prefața la cartea lui V.Vasilache *Pastorali s lebedem (1983)* și inclus în volumul *Moldavskie vstreči*. Referindu-se la prima variantă a romanului, criticul menționează: “*În fața noastră, fără îndoială, este un roman filosofic și, concomitent, extrem de social*” [17]. Problema principală a existenței noastre este cea a vieții și a morții, problemă pe care V.Vasilache o dezbate în unele lucrări ale sale, ea devenind temă-pivot. *Pastorală cu lebedă*, prin spiritul ei, observă Șamil Umerov, este un roman enciclopedic: nu prin detalii de factură exterioară, ci prin cunoașterea, de către scriitor, și prin asimilarea acelei lumi care s-a sedimentat în conștiința omului, în firea lui. Interpretarea filosofică a vieții în opera lui V.Vasilache se manifestă “*prin atitudinea față de realitate și locul omului în această realitate, față de acele valori care sunt recunoscute ca atare...*” [18].

Cercetătorul A.Ninov, într-un articol din revista *Voprosi literaturî* (1971, nr.11), remarcă “*tendința (lui V.Vasilache – n.n.) către teme eterne, subiecte filosofice, care duc*” mai mult “*în profunzimea textului*” [19], iar lucrările *Ultima lună de toamnă* a lui I.Druță și *Izvodul zilei a patra* de V.Vasilache, în accepția sa, “*pot fi considerate etape importante ale povestirii contemporane moldovenești*”. Referindu-se la structura textului, în special la personaje și semnificațiile lor, criticul e de părerea că “*În centrul concepției artistice a povestirii lui V.Vasilache nu sunt personaje aparte (sunt, de ce nu? – n.n.), deși unele dintre ele sunt prezentate neobișnuit de viu și pregnant, expresiv, ci un întreg sat moldovenesc, lumea polifonică a țărănimii, cu moravurile și psihologia ei, cu ritualurile, deprinderile, obiceiurile și prejudecățile ei, cu relațiile complicate, iar uneori și încurcate între oameni, deși ei se cunosc de zeci de ani*” [20].

În scrierile lui V.Vasilache, problemele, preocupările și grijile cotidiene ale oamenilor, așa cum le vede și le interpretează autorul, capătă trăsături de epopee, menționa V.Kurbatov.

Critica literară s-a expus și asupra altor lucrări ale prozatorului – nuvelele *Elegie pentru Ana-Maria, Surâsul lui Vișnu* ș.a., dar în mod sumar.

Considerăm oportun a releva în continuare unele principii, convingeri, opinii vizând crezul artistic și civic al scriitorului, unele puncte de vedere ale sale asupra artei și a actului de creație. V.Vasilache, în repetate rânduri, și-a expus poziția sa față de literatura artistică și individualitatea creatoare în presă, la radio, televiziune, în interviuri, discuții etc. În cazul de față ne vom referi la discuția autorului cu Alexandr Gorlovski, publicată pe paginile revistei *Literaturnoe obozrenie* (1984, nr.12), și reluată în volumul *Moldavskie vstreči*, din care extragem câteva aspecte importante. Esența acestor confesiuni ale lui V.Vasilache o constituie certitudinea că literatura nu este expunerea, prezentarea faptelor goale ale realității, ci o meditație asupra lor, ea este reflecția talentului asupra oamenilor și întâmplărilor, asupra fenomenelor sociale și a lucrurilor. Această concepție determină mesajul social, uman, artistic al celor mai importante scrieri ale sale, ce comportă un mesaj contemplativ, spiritual, judicios și sentențios. În dialogul cu A.Gorlovski, scriitorul își mai exprimă convingerea că literatura trebuie să transfigureze artistic realitatea în toată plinătatea și complexitatea ei. Arta

e viabilă nu prin scheme, ci numai prin adevărul independent, nepieritor, aflat în contiună mișcare. Literatura are misiunea de a promova binele, iubirea, fiindcă tot ce a fost creat mai bun de oameni a apărut din iubire. În secolul nostru, afirmă prozatorul, anume literatura are misiunea de a-l ajuta pe individ să rămână om, ea trebuie să păstreze focul înaltelor repere etice, pe care le-a aprins omenirea în calea existenței sale. Totodată el pledează pentru o literatură angajată, cu un mesaj artistic complex, cu reflecții și sensibilitate revelatorii.

Este necesar să evidențiem că, abordând probleme ale vieții satului, realitatea cotidiană, existența materială și spirituală și punând accent pe lumea interioară, psihologică a omului, scriitorul le conjugă cu probleme ontologice; de aici substratul filosofic al scrierilor sale, ceea ce le atribuie, după noi, un caracter aparte în peisajul prozei de la finele secolului al XX-lea. Ar fi greșit să reducem aspectele ideatic, afectiv și artistic ale scrierilor lui V.Vasilache, problematica și mesajul lor amplu, neordinar doar la realitatea satului moldovenesc. Ele au totuși o rezonanță mai amplă, am îndrăzni să spunem, totală, globală.

Într-o dare de seamă despre discuția asupra creației lui V.Vasilache, care a avut loc în martie 1985 la Uniunea Scriitorilor din fosta URSS și despre care comunica E.Poleakova în revista *Literaturnoe obozrenie*, nr.6 din același an, se menționa că în scrierile lui V.Vasilache, care conțin informații revelatorii despre Moldova și oamenii ei, preocuparea de valorile spirituale constante ale poporului – credințele, deprinderile, ritualurile, obiceiurile etc. – totdeauna se îmbină cu interesul față de problemele eterne ale existenței. Lecturând însă unele materiale despre creația lui V.Vasilache, opina cercetătoarea Ala Marcenko, se creează impresia că unii autori văd în textele lui doar aspectele de suprafață ale satului moldovenesc, nedeslușindu-i profunzimile spirituale, or, anume atenția față de purtătorii psihologiei populare și, mai larg, față de stihia conștiinței naționale constituie preocuparea principală a scriitorului.

Printre alte probleme sociale, spirituale ale vieții, cea a raportului dintre generații, a succesiunii lor îl neliniștește și-l îngrijorează în mod deosebit pe autor. Temele și problemele pe care le abordează în scrierile sale, înseși lucrările ca atare conțin un mesaj uman înobilator și activ, se consemnează în unele publicații despre V.Vasilache. Conjugat cu viziunea filosofică asupra vieții, transpus în imagini și personaje integre, expresive și memorabile, umanismul imprimă operei scriitorului vigoare și frumusețe estetică. Omul ca ființă umană, generozitatea lui sufletească, binele, frumosul, demnitatea, libertatea, independența individului, căutările etice – sunt alte însușiri ale scrierilor acestui autor, pe care le evidențiază critica literară. Personajele romanelor și nuvelelor lui V.Vasilache, după cum au observat V.Kurbatov, A.Gorlovski ș.a., sunt oameni mici, simpli, modești ca stare socială, dar complicați, diferiți ca spirite, adevărați filosofi ai vieții ce o trăiesc. Apropo, și I.Druță menționa undeva că eroii lui V.Vasilache sunt adevărați filosofi populari. Masele, observa V.Kurbatov, nu sunt atât de simple cum par a fi. Personajele lui V.Vasilache sunt oameni înțelepți, meșteri mari în a înșira o poveste, o parabolă, a vorbi aluziv, în childuri, a se camufla după o metaforă etc. [21]. Criticul îi califică drept eroi lirici, lirismul fiind o altă trăsătură caracteristică stilului lui V.Vasilache, de rând cu umorul, ironia sau, pe alocuri, satira. „*Ironia binevoitoare a lui Vasilache, citim în postfața lui Valeriu Lâsenko la cartea lui V.Vasilache **Alba, otcinka moia**, îi face egali pe toți cei înfățișați și democratismul acesta total nu se limitează la sfera relațiilor umane, el se extinde asupra întregii lumi: plante și animale, păsări și insecte, stuf, muscă, țânțar, negară, soare, lună, bou, tăun, pudel, doar toate acestea sunt, de asemenea, personajele lui Vasilache!*” [22].

Remarcăm că autorii publicațiilor menționate au observat, poate printre primii, elemente de modernitate literară în opera scriitorului: fragmentarismul prozei sale, puncte de vedere diferite asupra aceluiași fapt și personaje (polifonia), parodia, ironia, demitizarea ș.a., temă abordată în continuare de unii critici și cercetători din Moldova [23]. În materialele critice examinate în prezentarea de față este recunoscut talentul lui V.Vasilache-artistul, vocea sa inconfundabilă în proza timpului, sunt apreciate la justa lor valoare literară romanele *Povestea cu cocoșul roșu*, *Pastorală cu lebdă*; sunt determinate și evidențiate trăsăturile caracteristice ale stilului poetic particular. Aceste materiale, insistăm încă o dată, au făcut cunoscută cititorului unional opera autentică a scriitorului, ea devenind parte componentă notorie și viabilă a procesului literar din URSS. V.Vasilache s-a impus astfel ca scriitor de o evidentă și certă cultură literară, de o ingeniozitate artistică, fiind caracterizat drept un autor profund, care caută mijloace proprii de exprimare și experimentează în același timp, dând viață unor texte de o valoare estetică incontestabilă. Un fapt elocvent și esențial este că, pornind de la realitatea obiectivă, V.Vasilache creează, cu mijloace artistice de sorginte folclorică și tradițională, conjugate cu cele moderne, o realitate artistică proprie, specifică și inconfundabilă.

Referințe:

1. Jauss Hans Robert. Pour une esthétique de la réception.- Paris: Gallimard, 1978; Idem. Experiență estetică și hermeneutică literară. - București: Univers,1983.
2. Dobrovolschi C. Reflecții asupra unui studiu despre activitatea literară a lui V.Vasilache // Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe filologice”. Volumul II. - Chișinău, USM, 2001.
3. Cf.: Ghilaș Ana. Romanul anilor '60. Modelul „bonus pastor”. - Chișinău, CEP USM, 2006, p.57-58.
4. Vezi: Братья по перу. Коллективный сборник. Молдавские писатели во всесоюзном литературном контексте. - Кишинев: Литература артистикэ, 1989, с.236-237.
5. Горловский Александр. Молдавские встречи. Литературно-критические статьи. Документальная повесть. - Кишинев: Литература артистикэ, 1990.
6. Лысенко В. Из чего этот мир? // Послесловие к книге В.Василаке. Алба, отчинка моя. - Москва: Известия, 1987, с.471.
7. Горловский Александр. Op.cit., p.67-68; 69; 86.
8. Братья по перу..., с.223.
9. Калашников Г. Джунгли в перелесках? // Литературная газета, 16 июня 1989.
10. Левинсон Г. Сказка для взрослых // Дружба народов. - 1966. - № 5. - С.275, 276.
11. Курбатов В. Сестры Жизнь и Смерть и дядюшка Хроня. Вступительная статья // Василаке В. Пастораль с лебедем. Романы. Повести. – Москва: Художественная литература, 1989, с.4, 6.
12. Братья по перу..., с.91-92.
13. Маркес Габриэль Гарсиа. Сто лет одиночества. Полковнику никто не пишет. - Москва: Правда, 1987, с.462.
14. Братья по перу..., с.79.
15. Горловский Александр. Op.cit., с.102.
16. Creția Petru. O contribuție importantă a prozei moldovenești la cultura națională // Literatura și Arta, 26 noiembrie 1992.
17. Горловский Александр. Op.cit., p.96.
18. Братья по перу..., с.228, 227.
19. Нинов А. Жанр старинный и современный // Вопросы литературы. - 1979. - №5.
20. Братья по перу..., с.172, 179.
21. Ibidem, p.84.
22. Лысенко В. Op.cit., p.475.
23. Cf.: Ciocanu I. Rigorile și splendorile prozei „rurale”. Studiu asupra creației literare a lui Vasile Vasilache. - Chișinău: Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”, 2000; Ghilaș A. Modelul epico-etnic „bonus pastor” în romanul „Povestea cu cocoșul roșu” de V.Vasilache // Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări / Redactor responsabil prof., dr.hab. M.Dolgan. - Chișinău: Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”, 1998, p.327-336; Burlacu A. Tehnica narativă postmodernistă în „ Povestea cu cocoșul roșu” de V.Vasilache // Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări..., p.337-342. Cenușă F. Modalități de desconvenționalizare a romanului tradițional în „Povestea cu cocoșul roșu” de Vasile Vasilache // Literatura și Arta, 4 noiembrie 1999.

Prezentat la 10.10.2007